

Andrei Kurkov

**Kuolema
ja pingviini**

Suomentanut Eero Balk

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Teos on saanut Pohjoismaiden ministerineuvoston (Nordbok) käännöstukea.

Venäjänkielinen alkuteos *Smert postoronnego*

Copyright © 1996 by Andrej Kurkow

Copyright © 1999 by Diogenes Verlag AG, Zurich

All rights but Russian and Ukrainian reserved

Suomenkielinen laitos © Kustannusosakeyhtiö Otava 2006

ISBN 978-951-1-45553-0

OTAVA
KIRJAPAINO

Keuruu 2022

Omistettu kiitollisuudella Sharpin perheelle

Miliisimajuri näkee kierroksellaan miliisin seisoskelemassa pingviinin kanssa.

– Viekää se eläintarhaan, hän käskee.

Vähän myöhemmin sama majuri törmää kierroksellaan miliisiin, jolla on yhä pingviini mukanaan.

– Mitä te oikein teette? hän kysyy. – Minähän käskin teidän viedä sen eläintarhaan.

– Siellä olimme jo, toveri majuri, sanoo miliisi, – samoin sirkuksessa. Nyt olemme menossa elokuviin.

1

Ensin metrin päähän hänen jalastaan putosi kivi. Viktor vilkaisi ympärilleen – kaksi miekkosta katseli häntä myhäillen. Heistä toinen, joka seisoj puretun katukiveyksen vieressä, kumartui ottamaan vielä yhden katukiven ja lähetti sen vierimään häntä kohti kuin keilapallon. Viktor lähti paikalta ripein askelin, joilla hän olisi saattanut pärjätä kilpakävelijällekin, ja kääntyi kulman taa. ”Ei saa missään tapauksessa juosta!” hän hoki mielessään. Hän pysähtyi vasta talon edustalla. Hän vilkaisi katukelloa – iltayhdeksän. Hiljaista ja autiota. Hän astui porraskäytävään. Nyt ei tarvinnut enää pelätä. Tavallisilla ihmisillä on yksinkertaisesti tylsää, heillä ei ole nykyään varaa huvituksiin. Siksi katukivetkin vierivät.

Ilta. Keittiö. Pimeää. Sähkö oli katkennut ja valot sammuneet. Pimeydessä kuuluivat Miša-pingviinin verkkaiset askeleet – se oli ilmaantunut Viktorin elämään vuosi sitten syksyllä, kun eläintarha oli jakanut nälkäisiä eläimiä kaikille, jotka kykenivät huolehtimaan niistä. Viktor oli käynyt silloin hakemassa kuningaspingviinin. Hän oli ollut yksinäinen, mutta Miša-pingviini toi mukanaan oman yksinäisyytensä, ja nyt nämä kaksi yksinäisyyttä vain täydensivät toisiaan, niin että syntyi vaikutelma pikemminkin keskinäisestä riippuvuudesta kuin ystävydestä.

Viktor etsi kynttilän, sytytti sen ja pani sen pöydälle ma-

joneesipurkkiin. Liekin runollinen huolettomuus pakotti hänet etsimään puolihämärässä kynän ja paperia. Tuo arkki olisi täytettävä jollain. Jos Viktor olisi ollut runoilija, valkoisella arkilla olisi juossut riimitelty säe, mutta runoilija hän ei ollut. Hän oli lehtikirjoitusten ja lyhyen proosan väliin juuttunut kirjoittaja. Kaikkein parhaiten häneltä onnistuivat lyhyet kertomukset. Hyvin lyhyet. Niin lyhyet, että vaikka niistä olisi maksettukin, hän ei olisi tullut niillä toimeen.

Kadulla kajahti laukaus. Viktor säpsähti, kääntyi katsomaan ikkunasta, vaikka siitä ei näkynyt mitään, ja palasi sitten paperiarkkinsa ääreen. Mielikuvitus oli jo keksinyt tarinan laukauksen ympärille. Tarina täytti yhden arkin – ei enempää eikä vähempää. Tuoreen kertomuksen viimeisten traagisten sävyjen kohdalla sähkö palasi. Katosta roikkuva lamppu syttyi. Viktor puhalsi kynttilän sammuksiin. Hän otti pakastelokerosta pakastetun alaskanseidin ja pani sen Mišan lautaselle.

2

Aamulla Viktor kirjoitti tuoreen kertomuksen puhtaaksi, hyvästeli Mišan ja lähti käymään uudessa paksussa sanomalehdessä, joka julkaisi auliisti kaikenlaisia tekstejä ruokaohjeista neuvostoajan jälkeisen viihdemusiikin katsauksiin. Hän tunsi lehden päätoimittajan melko hyvin – he olivat pari kertaa

juopotelleet kahdestaan oikein olan takaa, minkä päätteeksi toimituksen kuljettaja oli tuonut hänet kotiin.

Päätoimittaja otti hänet vastaan hymyillen ja taputellen olalle. Hän pyysi sihteeriä keittämään kahvit ja silmäili heti ammattimaisesti läpi saamansa tekstin.

– Ei, vanha kuoma, sanoi hän lopulta. – Älä loukkaannu. Ei tämä käy. Pitää olla enemmän verta tai sitten ihan jotain muuta, vaikka outoa rakkautta. Yritä ymmärtää, lehtikertomus vaatii sensaatiota.

Viktor lähti jäämättä odottamaan kahvia.

Vähän matkan päässä oli Stolitšnyje vesti -sanomalehden toimitus. Sen päätoimittajan puheille Viktor ei voinut kuvitellaakaan pääsevänsä, ja hän pistäytyi kulttuuriosastolla.

– Mehän emme varsinaisesti julkaise kirjallisuutta, sanoi vanha kulttuuriosaston päällikkö hänelle suopeasti. – Mutta jättäkää teksti silti. Eihän sitä koskaan tiedä. Ehkä johonkin perjantainumeroon. Tasapainottamaan näes. Jos on liikaa huonoja uutisia, lukijat haluavat jotain neutraalia. Minä luen sen!

Hankkiuduttuaan kävijästä eroon käyntikortillaan vanhus palasi papereita pursuavan pöytänsä taakse. Ja vasta silloin Viktor tajusi, ettei häntä ollut edes kutsuttu sisälle huoneeseen. Koko keskustelu oli käyty oviaukossa.

3

Kahden päivän päästä soi puhelin.

- Stolitšnyjesta, päivää, heläytti sointuva naisenääni.
- Päätoimittaja haluaa puhua kanssanne.
Kuuloke siirtyi toisiin käsiin.
- Viktor Aleksejevits? kysyi miehenääni.
- Puhelimessa.
- Voisitteko tulla käymään tänään? Vai oletteko varattu?
- No en, vastasi Viktor. – En ole varattu.
- Siinä tapauksessa lähetän auton hakemaan. Sininen Lada. Antakaa vain osoite.

Viktor saneli osoitteensa. Päätoimittaja lopetti puhelun esittäytymättä edes etunimellään. Hän sanoi: ”Näkemisiin.”

”Voiko tämä johtua siitä kertomuksesta?” mietti Viktor valitessaan paitaa kaapista. ”Ei, tuskin nyt sentään... Mitä he kertomuksesta? Vaikka piru sen tietää!”

Ulko-oven edessä seisovassa sinisessä Ladassa istui erittäin kohtelias kuljettaja. Hän myös saattoi Viktorin päätoimittajan luo.

- Igor Lvovitš, päätoimittaja esittäytyi ojentaen kätensä.
- Hauska tutustua.

Päätoimittaja muistutti enemmän ikääntynyttä urheilijaa kuin lehtimiestä. Ehkä hän olikin urheilija, mutta toisaalta hänen katseestaan paistoi ironia, jollainen syntyy pikemmin-

kin älystä ja sivistyksestä kuin pitkällisestä voimaharjoittelusta.

– Istuutukaa! Saako olla konjakkia?

Hän korosti sanojaan herraskaisella eleellä.

– Ei kiitos. Kahvia voisin ottaa..., pyysi Viktor ja istuutui leveän toimistopöydän edessä olevaan nahkaiseen nojatuoliin.

Päätoimittaja nyökkäsi. Sitten hän nosti puhelimen kuu-
lokkeen ja sanoi siihen: – Kaksi kahvia.

– Kuulkaapa, aloitti hän taas mittailen Viktoria hyvän-
suovalla katseella, – me muistelimme teitä täällä äskettäin,
ja eilen luonani kävi Boris Leonidytš, kulttuuriosaston pääl-
likkö, ja sanoi: "Vilkaiskaapa toisella silmällä!" Ja hän ojensi
minulle teidän kertomuksenne. Hyvä kertomus... Ja silloin
muistin, miksi olimme puhuneet teistä. Ja päätin tutustua
teihin...

Viktor kuunteli ja nyökkäili kohteliaasti. Igor Lvovitš piti
tauon, hymyili ja jatkoi:

– Haluaisitteko meiltä töitä, Viktor Aleksejevits?

– Mitä pitäisi kirjoittaa? kysyi Viktor ja kavahti jo mieles-
sään ajatusta lehtimiehen pakkotyöstä.

Juuri kun Igor Lvovitš oli vastaamaisillaan, sihteeri tuli
huoneeseen tarjottimen kanssa ja laski kahvikupit ja sokeri-
astian pöydälle. Päätoimittaja pidätteli sanojaan kuin hengi-
tystä ja odotti, kunnes sihteeri lähti.

– Asia on luottamuksellinen, hän sanoi. – Tarvitsemme
lahjakkaan muistikirjoitusten kirjoittajan, lyhyen proosan
mestarin. Sisällyksestä, tiivistä ja melko epätavallista
tekstiä. Ymmärrätekö? hän sanoi vilkaisten Viktoria toi-
veikkaasti.

– Minäkö siis päivystäisin toimituksessa siltä varalta, että

joku sattuu kuolemaan? kysyi Viktor hiljaa ja varovasti kuin peläten myönteistä vastausta.

– Ei suinkaan! Työ on paljon mielenkiintoisempaa ja vastuullisempaa: on luotava tyhjästä ”ristikortisto” – sanomme muistikirjoituksia risteiksi – vielä elävistä ihmisistä, niin tunnetuista kansanedustajista ja roistoista kuin kulttuuri-ihmisistä. Mutta haluaisin teidän kirjoittavan eri tavalla kuin kuolleista on tähän asti kirjoitettu. Kertomuksestanne päätellen teistä on siihen!

– Entä palkkio? tiedusteli Viktor.

– Aloitetaan kolmestasadasta dollarista, työaikataulu on vapaa. Mutta minun täytyy ilman muuta tietää, keitä meillä on kortistossa. Yksikään satunnainen auto-onnettomuus ei saa yllättää meitä! Ja vielä yksi ehto. Teidän on kirjoitettava nimimerkillä. Se on sitä paitsi teidän oman etunne mukais-
ta.

– Millä nimimerkillä? kysyi Viktor pikemminkin itseltään kuin päätoimittajalta.

– Keksikää itse, mutta jos mitään ei tule mieleen, voitte toistaiseksi käyttää nimeä ”Joukko tovereita”.

4

Kotona ennen nukkumaanmenoa Viktor joi teetä ja ajatteli kuolemaa. Ajatus juoksi kevyesti. Hän olikin erinomaisella tuulella, votka olisi sopinut paremmin kuin tee. Mutta votkaa ei ollut.

Hänelle oli tarjottu erinomaista peliä. Ja vaikka Viktor ei vielä tiennyt, miten suoriutuisi uusista velvollisuuksistaan, vaihtelun odotuksen ilo täytti jo hänen mielensä. Ja pimeässä eteisessä tallusteli Miša-pingviini tuupaten silloin tällöin keittiön suljettua ovea. Lopulta Viktor alkoi tuntea syyllisyyttä, ja hän päästi Mišan huoneeseen. Miša pysähtyi pöydän luo – lähes metrin korkuisena se saattoi tarkastella kaikkea, mitä pöydällä oli. Se silmäisi teekuppia ja siirsi sitten katseensa Viktoriin. Se katsoi häntä lämpimästi kuin kokemuksen valaisema puoluetoimitsija. Viktor halusi tehdä pingviinille hyvää ja lähti kylpyhuoneeseen ja avasi kylmän veden. Pingviini tarpoi paikalle heti veden solinan perässä, kumartui ammeen ylle ja kellahti siihen odottamatta sen täyttymistä.

Aamulla Viktor pistäytyi Stolitšnyjen toimituksessa pyytämässä päätoimittajalta muutaman käytännön neuvon.

– Miten valitsen kohteet? kysyi Viktor.

– Se on ihan helppoa. Katsokaa kenestä lehdet kirjoittavat. Voitte etsiä ja valita itsekin, eihän isänmaa tunne kaikkia san-

kareitaan, monet haluavat pysyä nimettöminä...

Ostettuaan jos jonkinlaisia lehtiä Viktor palasi illalla kotiin ja istuutui keittiön pöydän ääreen.

Heti ensimmäiset lehdet antoivat hänelle ajattelemisen aihetta, ja hän alleviivasi niistä Erittäin Tärkeiden Henkilöiden nimet ja alkoi kirjoittaa niitä työvihkoon. Työtä oli paljon – jo muutamasta lehdestä hän merkitsi muistiin kuutisenkymmentä nimeä.

Sitten hän joi teetä ja ajatteli taas, nyt jo itse kirjallisuudenlajia. Hän jo suorastaan näki itsensä tekemässä tuosta lajista hyvin elävän, elävän ja samalla sentimentaalisen, niin että jopa tavallinen kolhoosilainen herauttaisi kyynelään luettuaan tuntemattomasta vainajasta. Seuraavana aamuna Viktor valitsi sankarin ensimmäiseen ”ristiinsä”. Oli enää saatava pomon siunaus.

5

Puoli kymmenen aikaan aamulla, Igor Lvovitšin siunauksen, kahvinjuonnin ja toimittajakortin juhlallisen ojentamisen jälkeen, Viktor osti kioskista pullon Finlandia-votkaa ja lähti entisen kirjailijan ja nykyisen kansanedustajan Aleksandr Jakornitskin toimistoon.

Kansanedustaja ilahtui kuullessaan, että Stolitšnyjen toimittaja halusi tavata hänet. Hän pyysi sihteerä heti peruut-

tamaan seuraavan tapaamisen ja olemaan päästämättä ketään hänen puheilleen.

Asetuttuaan mukavasti Viktor pani pöydälle suomalaisen votkapullon ja nauhurin. Kansanedustaja asetti yhtä ripeästi kaksi kristallista ryyppylasia pullon molemmin puolin.

Kansanedustaja jutteli vapaasti odottamatta kysymyksiä. Hän puhui kansanedustajan työstä, lapsuudestaan ja siitä, miten hän oli yliopistossa ollut vuosikurssinsa nuorisoliittovastaava. Pullon loppupuolella hän kehuskeli Tšornobylin matkoillaan. Kävi ilmi, että Tšornobyl oli vaikuttanut myönteisesti hänen potenssiinsa, minkä hänen vaimonsa, yksityiskoulun opettaja, ja rakastajattarensa, Kansallisoopperan laulajatar, voisivat vahvistaa, mikäli epäilyksiä esiintyisi.

He halusivat lähtäisiiksi ja erosivat. Kirjailija-kansanedustaja jätti Viktoriin hyvin elävän, muistokirjoitusta ajatellen kenties liiankin elävän, vaikutelman. Mutta siinähan juu olikin – jokainen vainaja on äsken ollut elävä, ja muistokirjoituksen on vielä säilytettävä hänen haihtuva lämpönsä. Se ei saa olla toivottoman synkkä.

Kotona Viktor kirjoitti nopeasti muistokirjoituksen, teki ristin kansanedustajalle – kaksi sivua lämmintä tarinaa elämästä ja synnistä. Ei tarvinnut edes kuunnella nauhoitusta, muisto oli liiankin tuore.

Luettuaan tekstin aamulla Igor Lvovitš innostui kovasti.

– Korkealentoista! hän sanoi. – Kunhan tuon oopperaulajan mies pysyisi hiljaa... ”Häntä voi surra tänään moni nainen, mutta vaikka muistamme heitä, suomme myötätuntomme hänen puolisolleen ja eräälle toiselle, jonka ääni kohosi Kansallisteatterin kupoliin ja soi vain hänelle, vaikka kaikki sen kuulivat.” Kaunista! Näin sitä pitää! Jatka samaan malliin!

– Igor Lvovitš, puhutteli Viktor häntä rohkaistuneena. – Minulla ei ole tarpeeksi tietoja, ja jos haastattelen kaikkia itse, menee paljon aikaa. Olisiko teillä lehdessä jokin kortisto...

Pomo hymyili.

– Totta kai on, hän sanoi. – Rikososastolla. Aioin itsekin ehdottaa sitä sinulle. Sanon Fjodorille, että antaa sinulle käyttöoikeuden!

6

Viktorin elämä mukautui työhön itsestään. Hän teki parhaansa. Onneksi rikososaston Fjodor antoi Viktorille kaiken, mitä hänellä oli. Ja hänellä oli yhtä ja toista – aina Erittäin Tärkeiden Henkilöiden rakastajien ja rakastajattarien nimistä heidän hairahduksiinsa ja muihin tekemisiinsä. Juuri häneltä Viktor siis sai heidän elämäkerroistaan puuttuvat yksityiskohdat, jotka hyvien intialaisten mausteiden tapaan muuttivat ristin surullisen tosiasian toteamuksesta kulinaariseksi luomukseksi. Ja hän toi pomon pöydälle säännöllisesti uuden erän tekstejä. Kaikki meni hienosti. Taskussa telmi rahaa – ei kovin paljon, mutta aivan kylliksi Viktorin vaatimattomiin tarpeisiin. Ainut asia, mikä häntä ajoittain kiusasi, oli se, ettei hänellä ollut mainetta, edes nimetöntä. Hänen tekstiensä sanakarit olivat liian sitkeähenkisiä. Yli sadasta loppuun asti kirjoitetusta Erittäin Tärkeästä Henkilöstä ei yksikään ollut kuollut

eikä edes sairastunut. Mutta nämä ajatukset eivät häirinneet Viktorin työryhtiä. Hän selaili lehtiä uuteraan, kirjoitteli nimiä muistiin ja tunkeutui noiden ihmisten elämäkertoihin. Isänmaan on tunnettava sankarinsa, hoki hän itselleen.

Oli marraskuun ilta. Ikkunan takana satoi. Miša-pingviini oli jälleen kerran kylmässä kylvyssä. Viktor ajatteli parhailaan sankariensa sitkeähenkisyyttä. Ja silloin soi puhelin.

– Soittelen Igor Lvovitšin asioilla, sanoi käheä miehenääni.

– Pitäisi tavata, olisi puhuttavaa.

Kuullessaan oman tutun päätoimittajansa nimen Viktor suostui kernaasti tapaamiseen.

Puolen tunnin kuluttua hän otti kotonaan vastaan vieraan, noin 45-vuotiaan ryhdikkään ja hyvällä maulla pukeutuneen miehen. Vieras toi viskipullon, ja he istuutuivat heti keittiön pöytään.

– Miša! esittäytyi vieras, ja Viktor naurahti nolistuneena.

– Anteeksi, minun pingviinilläni sattuu olemaan sama nimi, hän sanoi.

– Minulla on vanha ystävä, joka on hyvin sairas..., aloitti vieras, – Olemme ikätovereita ja olemme olleet ystäviä pienestä pitäen. Hänen nimensä on Sergei Tšekalin. Haluan tilata teiltä hänen muistikirjoituksensa... Suostutteko?

– Ilman muuta, vastasi Viktor. – Mutta tarvitsen tietoja hänen elämästään, mieluiten jotain henkilökohtaista.

– Ei hätää, sanoi Miša. – Tiedän hänestä kaiken. Voin kertoa...

– Olkaa hyvä.

– Hän on viilarin ja lastenhoitajan poika. Pienestä pitäen hän haaveili moottoripyörästä, ja lopetettuaan koulun hän vihdoinkin osti itselleen Minskin, mutta sitä varten hän joutui vähän varastamaan... Nykyään hän häpeää syvästi mennei-

syyttään. Tosin hänen nykyisyytensä ei ole sen parempi. Olemme kollegoja, työmme on yhtiöiden perustamista ja lakkauttamista, minulta se sujuu, mutta häneltä ei. Vaimo jätti hänet jokin aika sitten, ja hän jäi aivan yksin. Hänellä ei ole koskaan ollut edes rakastajatarta.

– Mikä hänen vaimonsa nimi oli?

– Lena. Hänellä menee siis huonosti, ja vielä terveys...

– Mikä häntä vaivaa?

– Vatsasyöpää epäillään, lisäksi ainainen eturauhasvaiva.

– Mikä hänelle on tärkeintä elämässä? kysyi Viktor.

– Tärkeintä? Hopeanvärinen Lincoln, jota hän ei koskaan saa...

He nauttivat keskustelun aikana viskiä, ja tämän sana ja alcoholicocktailin voimasta vaimonsa jättämä surkimus Sergei Tšekalin, jolla oli huonon terveytensä lisäksi vain haave hopeanvärisestä Lincolnista, tuntui istuvan pöydässä kolmantena heidän kanssaan.

– Milloin juttu on valmis? Miša kysyi lopuksi.

– Vaikka huomenna.

Mišan mentyä Viktor kuuli kadulta auton käynnistysään. Hän vilkaisi ulos ja näki, miten talon etuovelta lähti hopeanvärinen Lincoln – pitkä ja pramea.

Ruokittuaan Miša-pingviinin pakastekampelalla ja laskettuaan sille vettä ammeeseen Viktor palasi keittiöön kirjoittamaan tilattua muistokirjoitusta. Keittiön ja kylpyhuoneen välisestä pienestä ikkunasta kuului veden loisketta, ja hahmotellessaan ristiä Viktor hymyili ja ajatteli pingviiniä, joka niin rakasti puhdasta kylmää vettä.

7

Syksy on parasta muistokirjoitusten kirjoittamisen aikaa. Kuihtumisen, surun, menneen etsimisen aikaa. Talvi on hyvä elämiseen – se on iloinen jo itsessään, piristävä pikkupakkainen, auringossa säkenöivä lumi. Mutta nyt talveen oli vielä monta viikkoa, ja siihen mennessä saattoi tehdä aimo annoksen varastoon ensi vuodeksi. Työtä oli paljon.

Ikkunan takana lotisi sade, kun Miša-ei-pingviini tuli käymään. Hän lukaisi tilaamansa muistokirjoituksen ja oli erittäin tyytyväinen. Hän otti lompakkonsa ja kysyi: – Paljonko?

Asunnon isäntä kohautti harteitaan – toistaiseksi hänelle maksettiin kuukausipalkkaa.

– Kuule, sanoi Miša. – Hyvästä työstä on saatava hyvä palkka.

Tähän väitteeseen oli vaikea olla yhtymättä, ja Viktor nyökkäsi.

Miša jäi miettimään.

– Sinun on saatava ainakin kaksi kertaa enemmän kuin kallein huora... Riittääkö viisisataa vihertävää?

Viktorille ei ollut mieleen, että palkkio laskettiin huoran enimmäispalkkiosta, mutta summasta hän piti. Hän nyökkäsi taas ja sai Mišalta viisi sadan dollarin seteliä.

– Jos sinulla ei ole mitään sitä vastaan, etsin sinulle asiakkaita! ehdotti Miša.

Viktorilla ei ollut.

Miša-ei-pingviini lähti. Ulkona jatkui harmaa ja sateinen aamu. Ovi avautui, ja pingviini pysähtyi oviaukkoon. Seisotuaan hetkisen paikoillaan se tuli isäntänsä luo, painautui hänen polviaan vasten ja jäi siihen. Viktor silitti herttaista eläintä.

8

Yöllä Viktor kuuli heikon unensa läpi, kuinka unettomuutta poteva pingviini tallusteli huoneistossa. Tallustellessaan se jätti kaikki ovet auki. Välillä pingviini kuului jäävän paikalleen huokailemaan raskaasti kuin elämään ja itseensä väsynyt vanhus.

Igor Lvovitš soitti aamulla ja pyysi käymään toimituksessa.

He pohtivat kahvikupin ääressä ristikortiston tilaa. Päätoimittaja oli enimmäkseen tyytyväinen.

– Ainut laiminlyöntinne, hän sanoi, – on se, että kaikki tulevat vainajamme ovat Kiovan asukkaita. Pääkaupunki tietysti imee kaikki enemmän tai vähemmän huomattavat ihmiset kuin polynimuri, mutta asuu heitä muissakin kaupungeissa.

Viktor kuunteli tarkkaavaisesti nyökkäillen väliin.

– Meillä on kirjeenvaihtaja kaikkialla, päätoimittaja jatkoi, – he keräävät jo tarpeellisia tietoja. Ne on vain käytävä ha-

kemassa heiltä. Postiin ei ole luottamista, eikä tällaisia asioita voi jättää täysin faksinkaan varaan. Haluaisinkin pyytää teitä osallistumaan siihen...

– Miten? kysyi Viktor.

– Käymällä muutamassa kaupungissa hakemassa aineistoja... Ensin Harkovassa, sitten Odesassa, ellei teillä ole mitään sitä vastaan. Tietysti toimituksen laskuun...

Viktor suostui.

Ulkona ripeksi taas. Kotimatalla Viktor pistäytyi kahvilassa, tilasi viisi senttilitraa konjakkia ja tuplakahvin. Hän kaipasi lämmikettä.

Kahvilassa oli hiljaista ja autiota. Sopiva tunnelma haaveiluun tai päinvastoin menneiden muisteluun.

Viktor kulautti konjakkinsa alas. Tuttu tuoksu kutkutti sieraimia. "Aitoa!" hän ajatteli mielissään.

Miellyttävä tauko kahvilassa – pysähdys menneisyyden ja tulevaisuuden välissä konjakkilasini ja kahvikupin ääressä – synnytti romanttisen vireen. Hän ei tuntenut olevansa yksinäinen eikä onneton. Hän oli täysiarvoinen asiakas, joka tyydytti vähäisen sisäisen lämmön tarpeensa. Viisi senttilitraa aitoa konjakkia pani lämmön liikkumaan kahteen vastakkaiseen suuntaan – ylös päähän ja alas jalkoihin. Ajatukset hidastuivat.

Ennen Viktor oli haaveillut romaanikirjailijan urasta. Mutta hän ei ollut päässyt novelliinkaan asti. Hänellä oli tosin kansioissaan keskeneräisiä käsikirjoituksia. Mutta se oli niiden kohtalo – keskeneräiseksi ne jäivätkin. Hänellä ei yksinkertaisesti ollut ollut onnea muusien kanssa. Ne eivät jostain syystä viipyneet hänen kaksiossaan kyllin pitkään, jotta hän olisi saanut edes yhden novellin valmiiksi. Siinä oli syy hänen lajikokeilujensa epäonnistumiseen. Muusat olivat häntä kohtaan yllättävän häilyviä. Vai oliko hän itse

syylinen, kun oli valinnut niin epäluotettavat muusat. Toisaalta jäätyään yksin pingviinin kanssa hän ei ollut muuta kirjoittanutkaan kuin lyhyttä tekstiä, josta tosin maksettiin nykyään reilusti.

Lämmentyään perusteellisesti hän lähti kahvilasta. Ulkona jatkui sade. Päivä oli harmaa ja kostea.

Vielä ennen lähtöä kotiin Viktor osti kaupasta kilon pakastelohta – Mišalle.

9

Viktorin oli ennen Harkovan matkaa ratkaistava muuan ongelma: kenelle hän jättäisi Miša-pingviinin. Varmaan pingviini selviäisi hienosti kolme päivää yksinkin, mutta Viktor oli huolissaan. Hän kävi mielessään läpi kaikki tuttavansa – ystäviä hänellä ei valitettavasti ollut – mutta kaikki he olivat kaukaisia eikä Viktorin tehnyt mieli ottaa heihin yhteyttä. Hän raapi takaraivoaan ja meni ikkunaan.

Kadulla sataa riipeksi. Joku miliisi jutteli ulko-oven edessä naapurin mummon kanssa. Viktor muisti vanhan vitsin pingviinistä ja miliisistä ja hymyili. Hän meni pienellä pöydällä olevan puhelimen luo. Hän otti käteensä muistion ja etsi siitä miliisiaseman numeron.

– Aliluutnantti Fišbein puhelimesta, vastasi selkeä miehenääni linjan toisessa päässä.

– Anteeksi, aloitti Viktor takerrellen ja hakien sanoja,
– minulla olisi teille pyyntö. Asun teidän piirissänne...

– Onko jotain sattunut? keskeytti miliisi hänet.

– Ei. Älkääkä vain luulko, että lasken leikkiä. Olen nimitäin lähdössä kolmeksi päiväksi työmatkalle enkä voi jättää pingviiniä kenellekään...

– Kuulkaahan, sanoi miliisi tyynellä, lujalla äänellä. – Olen pahoillani, mutta asun äitini kanssa asuntolassa, eikä meillä ole tilaa pingviinillenne.

– En tarkoittanut sitä, hermostui Viktor. – Olisin halunnut pyytää teitä vain käymään pari kertaa meillä ja ruokkimaan sen... Antaisin teille avaimet.

– Se sopii. Antakaa osoitteenne ja nimenne, niin pistäydyn luonanne. Oletteko kotona kolmen aikoihin?

– Olen kyllä.

Viktor istuutui nojatuoliin.

Runsas vuosi sitten hänen vieressään nojatuolin leveällä kädensijalla oli yleensä istunut Olja, pieni vaaleaverikkö, jolla oli sympaattinen pystynä ja alati moittiva katse. Välillä hän oli laskenut päänsä Viktorin olalle kuin olisi nukahtanut, sukeltanut haaveisiinsa, joissa Viktorille ei luultavasti ollut sijaa. Viktor sai olla läsnä vain todellisuudessa. Mutta todellisuudessakin hän tunsi harvoin olevansa tarpeellinen Oljalle. Mikä oli muuttunut sen jälkeen, kun Olja oli lähtenyt mitään sanomatta? Nyt hänen vieressään seisoi Miša-pingviini. Vaitonainen, mutta tokkopa mietтелиäs? Mitä mietтелиäisyys on? Ehkä se on vain sana, jolla kuvataan katsetta?

Viktor kumartui ja haki katseellaan pingviinin pieniä silmiä. Hän katseli niitä huolellisesti etsien merkkejä mietтелиäisyydestä, mutta näki vain surua.

Miliisi tuli neljännessä vailla kolme. Hän riisui kengät ja

astui huoneeseen. Hänen ulkonäkönsä ei vastannut hänen sukunimeään – Viktoria lähes päätä pitempi harteikas, vaaleahiuksinen ja sinisilmäinen nuorukainen olisi sopinut varmaankin paremmin lentopallojoukkueeseen kuin miliisiin, mutta silti juuri hän oli tämän piirin miliisi.

– No, missä teidän eläimenne on? hän kysyi Viktorilta.

– Miša! huusi Viktor, ja pingviini kömpi nurkastaan tummanvihreän sohvan takaa.

Tultuaan Viktorin luo pingviini katseli miliisiä kiinnostuneena.

– No niin, Miša, sanoi Viktor sille. Sitten hän kääntyi miliisiin puoleen. – Anteeksi, mikä on nimenne?

– Sergei.

Viktorin katse pysähtyi miliisiin.

– Outoa, hän sanoi. – Ette näytä ollenkaan juutalaiselta...

– En minä olekaan, hymyili miliisi. – Oikea nimeni on Stepanenko...

Viktor kohautti harteitaan ja käänsi katseensa pingviiniin.

– Miša, hän sanoi sille. – Tämän miehen nimi on Sergei ja hän ruokkii sinut, kun olen matkoilla.

Sitten Viktor näytti Sergeille, missä mitäkin oli, ja antoi hänelle asunnon vara-avaimet.

– Olkaa huoleti, sanoi miliisi lähtiessään. – Kaikki menee hyvin!

10

Harkovassa oli pakkasta. Astuttuaan junasta Viktor tajusi heti, ettei hän todennäköisesti kiertelisi tutustumassa kaupunkiin – hän oli liian kevyesti pukeutunut.

Majoituttuaan hotelli Harkoviin hän soitti Stolitšnyjen kirjeenvaihtajalle ja esittäytyi. He sopivat tapaamisen Oopperateatterin alla sijaitsevaan kahvilaan.

Illan ja tapaamisen lähestyessä Viktor päätti sittenkin lähteä jalan Sumskaa pitkin Oopperateatterille ja tunti, miten pakkanen liimautui kasvojen ihoon ja kädet puutuivat lyhyen kelsiturkin taskuissa.

Kaupunki roikkui harmaana jalkakäytävän yllä, vastaantulijat kiiruhtivat eteenpäin kuin olisivat pelänneet, että talot saattaisivat millä hetkellä hyvänsä sortua tai parvekkeet pudota, mikä ei nykyään aivan tavatonta ollutkaan.

Vielä viitisen minuuttia, sitten on laskeuduttava teatterin alle maanalaisiin labyrinthteihin, baarien, kauppojen ja kahviloiden keskelle. On etsittävä kaksitasoinen kahvila, jossa on aatio ja esiintymislava, ja istuuduttava ylös kaiteen viereen kasvot lavalle päin. Ja sitten on otettava lasi appelsiinimehua ja oluttölkki, mutta tölkkiä ei saa avata.

Viktor piti kiirettä, vaikka tapaamisaika oli venytetty puoleksi tunniksi – puoli seitsemästä seitsemään. Vilu ajoi häntä.

”Otan siellä jotain syötävää”, hän ajatteli kävellessään, ”jotain kuumaa lihaa.”

Tullessaan teatterirakennuksen luo hän näki sisäänkäynnin maanalaiseen sivilisaatioon. Se vei iltaisen kaupungin valais-
tujen ikkunoiden täplittämästä pimeydestä toiseen, maan-
alaisten näyteikkunoiden kirkkaasti valaisemaan pimeyteen.

Ensimmäisillä alas vievillä porrasaskelmilla seisoi kaksi vanhaa naista käsi ojossa ja melko nuori juoppo, jonka kasvot olivat menettäneet piirteidensä selvyuden.

Valon käyttävät johtivat Viktorin kahvilan ovelle. Lasioven takana istui maastopukuinen turvamies ja luki kirjaa. Hän nosti katseensa Viktorin tullessa sisään.

– Minne matka? hän kysyi, ei oikeastaan ankarasti, mutta sotilaallisen vaativasti.

– Syömään..., vastasi Viktor.

Sotilas nyökkäsi ja viittasi kädellään eteenpäin.

Viktor ohitti baarin, jonka tiskillä joi olutta muutama rikollisen näköinen asiakas. Kalju baarimikko kohotti katseen-
sa Viktoriin ja hymyili hänelle vinosti ikään kuin ohjatakseen Viktoria: mene vain äläkä katso ympärillesi!

Edessäpäin näkyi kirkkaasti valaistu tila, joka tuntui suorastaan vetävän puoleensa, ja Viktor lisäsi vauhtia.

Hän pysähtyi pienehkön esiintymislavan eteen, jonka si-
vuilla oli puoliympyrässä pöytiä kahdessa tasossa. Ylätaso oli vain puoli metriä alatasoa korkeammalla.

Hän meni baaritiskille, tilasi appelsiinimehun ja oluttölkin.

– Entä muuta? kysyi myyjätär, lihava, värjätty blondi.

– Onko teillä mitään liharuokaa? vastasi Viktor kysymyk-
sellä.

– S sammenselkää, munakasta, vastasi nainen yksitoikkoi-
sesti.

– Sitten ei muuta, huokasi Viktor. – Tässä kaikki toistaiseksi.

Maksettuaan hän istuutui ylätasanteen pöytään kasvot lavalle päin. Hän siemaisi mehua ja tunsi nälän vielä voimakkaammin.

– Olkoon, hän ajatteli, – syön hotellissa, siellä on ravintola.

Hän katsahti kelloon – kaksikymmentä yli kuusi.

Kahvilassa oli hiljaista. Naapuripöydässä istui kaksi azeria juomassa ääneti olutta.

Viktor kääntyi ympäri, loi katseen koko kahvilaan, ja äkkiä jokin välähdys häikäisi hänet hetkeksi. Hän puristi silmänsä kiinni, hieraisi niitä, avasi ne taas ja näki jonkun nuorukaisen poistuvan käyttävään kamera kädessään.

Viktor katsoi vielä kerran ympärilleen ja yritti ymmärtää, ketä äsken oli kuvattu. Mutta muita kuin hän ja kaksi azeria ei tässä osassa kahvilaa ollut.

”Siis noita kaukasuslaisia...”, hän ajatteli ja siemaisi taas laimeaa appelsiinimehua.

Ja aika kului. Korkeassa lasissa ei ollut jäljellä enempää kuin kulaus. Viktor vilkuili jo avaamatonta oluttölkkiä miettien, ostaisiko vielä toisen ja avaisi sen.

Pöydän luo tuli nuori nainen farkuissa ja nahkatakissa. Hänen päähänsä oli tiukasti kiedottu kallon moitteettoman muodon paljastava rokkarihuivi, joka oli solmulla niskassa. Solmun alta töröttöi ruskea hiustupsu.

Hän istuutui Viktorin viereen ja kävi tuijottamaan häntä maalatuiilla silmillään.

– Minuako sinä odotat? hän kysyi ja hymyili.

Viktor säpsähti, jännittyi ja tunsi olonsa kömpelöksi.

”En”, ajatteli hän kuumeisesti. ”Kirjeenvaihtajahan on